

ZA PRESEGANJE MONODISCIPLINARNOSTI PRI OBRAVNAVANJU NASILJA V DRUŽINI

Toleranca do nasilja v družini¹ je še vedno prevelika tudi med strokovnimi javnostmi, ki so pristojne za prepoznavanje tega pojava in ukrepanje. Problematično je, da nasilje v družini prepogosto ostaja zamolčano, neprijavljeno in neobravnavano. Tudi zato presojanj in razglabljanj o nasilju v družini, medpartnerskih odnosih in o zlorabah otrok ni nikoli dovolj. Tej nenehno »aktualni« temi smo tako namenili tematsko dvojno številko *Socialnega dela*. Zbrani prispevki se tako posredno kot neposredno navezujejo na področje socialnega dela in hkrati opozarjajo na pomembnost preseganja monodisciplinarnosti pri obravnavanju nasilja v družini. V vsakdanji praksi se namreč prepogosto pojavljajo raznovrstna vozlišča, ki omejujejo uspešno in nujno usklajeno medinstitucionalno sodelovanje.

Vsebine v tej številki so v marsičem tudi inovativne, saj razširjajo razumevanje kontekstov nasilja v družini nad ustaljenimi raziskovalnimi področji zanimanj in nakazujejo smeri za nadaljnja raziskovanja. Avtorice potrjujejo, da konteksti pojavljanja nasilja v družini na podeželju, med Romi in Rominjami ter med migranti in migrantkami ostajajo spregledani ali pa jim je namenjeno premalo poglobljene raziskovalne pozornosti. Enako ugotavljajo za področje medsektorskega sodelovanja (npr. med zdravstvenimi in socialnimi službami v multidisciplinarnih timih) ter za delo in programe, namenjene povzročiteljem nasilja v družini ter za zlorabe otrok v katoliški cerkvi.

To zadnjo problematiko kritično presoja znanstveni prispevek Darje Zaviršek. V njem teoretsko utemeljuje ter predlaga usmeritve za strokovno intervencijo socialnih delavcev in delavk na področju spolnih zlorab mladih v cerkvenih ustanovah. Po krajši, a povedni presoji žgoče problematike zlorabe otrok v katoliški cerkvi v globalnem kontekstu pojasni kronologijo spolnih zlorab duhovnikov tudi v Sloveniji. V nadaljevanju razkriva nekatere »kulturne« posebnosti spolnih zlorab med cerkvenimi uslužbenci in poudari pomen njihovega razkrivanja predvsem v bolj ruralnih okoljih.

Preostali znanstveni prispevki so predstavitev delov rezultatov kvalitativne in v manjši meri kvantitativne raziskave, ki sta bili opravljeni v sklopu projekta *Prepoznava in obravnava žrtev nasilja v družini v okviru zdravstvene dejavnosti: smernice in izobraževanja za zdravstvene delavce*.² Projekt si je med drugim zlasti prizadeval za izboljšanje usklajenosti medsektorskih intervencij v procesih dejavnega odkrivanja, zmanjševanja, omejevanja in preprečevanja primerov nasilja v družini.

Jana Šimenc v svojem prispevku natančneje prikaže izsledke te raziskave, ki se nanašajo predvsem na izkušnje medsebojnega (ne)sodelovanja med socialnimi in zdravstvenimi službami na multidisciplinarnih timih. Izbira omenjenih dveh strokovnih služb ni naključna: ne samo, da so centri za socialno delo po aktualnem zakonu o preprečevanju nasilja v družini sklicatelji multidisciplinarnih timov, zdravstvo pa prepoznan pomemben člen v timu, ampak se je tudi v raziskavi *Prepoznava in obravnava žrtev nasilja v družini v okviru zdravstvene dejavnosti* (ne)sodelovanje med omenjenima sektorjema pokazalo kot najbolj problematično. Rezultati kažejo, da je med zdravstvom in socialnimi službami več sistemskih, organizacijskih in komunikacijskih

¹ Nasilje v družini je za zdaj še (tudi zakonsko) uveljavljena besedna zveza. Prevladujoče jo uporabljamo v prispevkih tematske številke *Socialno delo*, čeprav avtorici Knežević Hočvar in Cukut Krilić uporabljata izraz nasilje v družinah, saj sporoča množstvo oblik družinskih skupnosti.

² Več o projektu in rezultatih gl. spletno stran <http://www.prepoznajnasilje.si>.

ovir pri sodelovanju. Perspektive in pričakovanja zdravstva in sociale kažejo na šibko poznavanje kulture delovanja nelastne stroke, algoritmov pomoči žrtvam nasilja v družini ter zakonskih in delovnih pristojnosti posameznega sektorja. Primeri boljših praks pa nakazujejo strategije za preseganje ovir in izboljšave.

O nasilju v družini v podeželskih okoljih presoja članek Duške Knežević Hočvar. Avtorica utemeljuje, da poglobljenih ali pa obsežnih sistematičnih raziskav o nasilju v družinah v podeželskih okoljih v Sloveniji še ni bilo. V prispevku razlaga in uporablja koncept »podeželskosti«, ki presega toge opredelitve podeželskih okolij na podlagi izračunov števila prebivalcev na kvadratni kilometer, velikih razdalj, odročnih krajev in strukturnih omejitev. Pojasnjuje problematike navezanosti in identifikacije ljudi v opazovanem okolju, ugleda skupnosti, kulture sramu in delovanja posebnih socialnih mrež, v katere so vpeti vsi udeleženci nasilja v družinah – tisti, ki ga doživljajo in izvajajo, ter tisti, ki ga skušajo prepoznati in razreševati. Podeželskost obravnava tudi kot problematiko okolij, kjer »vsak vsakega pozna«, to pa občutno določa tudi samo prepoznavo in obravnavo nasilja v družinah.

Sanja Cukut Krilić na podlagi analize literature ter izkušenj sogovornikov in sogovornic v kontekstih družin Romov argumentira, kako sta prepoznavanje in obravnavanje nasilja v njihovih družinah odvisni tudi od prepričanj samih strokovnih delavcev o določeni kulturi oziroma etnični skupini. Na podlagi ugotovitev terenskega dela raziskave sklene, da so sogovornice in sogovorniki prepoznali dva ključna sklopa dejavnikov, ki vplivata na slabšo oziroma manj ustrezno prepoznavo in obravnavo nasilja v družinah Romov. Prvi sklop se nanaša na njihovo domnevno kulturno različnost, ki naj bi se kazala na primer v močni vpetosti v skupnost, pogostejši praksi zgodnjega poročanja, omejevanju uporabe kontracepcije in splava in večji toleranci do vseh vrst nasilja, kot pa to velja za t. i. večinsko prebivalstvo. Druga skupina dejavnikov zadeva splošno socialno izključenost Romov, katere pokazatelji so na primer nižja stopnja izobraženosti, višja stopnja brezposelnosti in nepismenosti ter pogosto neurejeni pravni statusi.

Članek Mojce Vah Jevšnik obravnava vpliv različnih migracijskih statusov na ranljivost žrtev nasilja v družini v Sloveniji. Ranljivost zaradi negotovega migracijskega statusa povzročitelj izrablja na številne načine: žrtvi prepove stike z okolico, učenje jezika, skriva ali uniči pomembne osebne dokumente (potni list, osebno izkaznico), grozi ji s prijavo na policijo, z izgonom in odvzemom otrok ali pa s prijavo pristojnim institucijam zaradi zanemarjanja otrok. Avtorica opozarja, da so najbolj ranljive migrantke, ki so v državi nedokumentirane, saj pri njih govorimo o dvojni ranljivosti – so žrtve nasilja in hkrati nezakonito priseljene. V razpravi še poudari potrebo po intenzivnejšem razvijanju sposobnosti za vzpostavitev spoštljivega in učinkovitega odnosa z ljudmi različnih kultur, narodnosti in veroizpovedi, brez predsodkov in diskriminacije, oziroma potrebo po t. i. kulturnih kompetencah med strokovnim osebjem.

Melita Zver Makovec obravnava delo s povzročitelji nasilja v družini. Sprva ugotavlja, da je takih raziskav občutno manj kot raziskav o osebah z izkušnjo nasilja v družini, še posebej pa takih, ki bi problematizirale pridružene psihične ovire povzročiteljev nasilja. To otežuje delo z njimi tudi na področju socialnega dela. Prispevek bralce seznanja tako s kratkim pregledom programov za obravnavo povzročiteljev nasilja v družini kot tudi s presojo težav in ovir strokovnih delavcev pri delu z njimi.

Ker se z osebami, ki povzročajo nasilje, vsakodnevno srečujejo zaposleni in zaposlene na različnih institucijah, predvsem na centrih za socialno delo, je pomemben tudi prispevek Tjaše Hrovat z Društva za nenasilno komunikacijo. V njem predstavlja ključne značilnosti in smernice za delo s povzročitelji nasilja. Avtorica poudarja, da morajo vsi, ki prihajajo v stik s povzročitelji nasilja, pri svojem delu upoštevati vsaj nekatera osnovna načela in posredovati povzročitelju enotna in nedvoumna sporočila. Pomembna je tudi izdelava ocene ponovitvene nevarnosti za povzročanje nasilja, na podlagi katere lahko strokovni delavec ali delavka skupaj s povzročiteljem nasilja pripravi osebni načrt odgovornosti.

Tematski sklop sklenemo s pogovorom z Lilijano Šprah, vodjo projekta *Prepoznavna in obravnavana žrtve nasilja v družini v okviru zdravstvene dejavnosti*. Izrazito multidisciplinaren projekt,

ki je zapolnil vrzel na področju ozaveščanja, izobraževanja in razvijanja kompetenc zaposlenih v zdravstvu o prepoznavi in obravnavi žrtev nasilja v družini, namreč postaja prepoznan primer boljše prakse. V marsičem je presegel zastavljene vsebinske in kvantitativne cilje ter predvidene družbene učinke. V pogovoru sogovornica razlaga o več družbenih vplivih projekta, o številnih in večinoma pozitivnih odzivih ciljnih javnosti, dinamiki in intenzivnosti projekta, pomanjkljivostih in dopolnitvah projektnih dejavnosti, o izkušnjah in preliminarnih rezultatih evalvacije izobraževanj. Predvsem pa poudarja pomen medinstitucionalnega sodelovanja v procesih prepoznavanja in obravnavanja nasilja v družini. Natančneje govori o delavnici, ki je bila namenjena izboljševanju dialoga in sodelovanja med zdravstvenimi in socialnimi službami. Kot pravi, se je med izobraževanjem pokazalo, da je vpogled v delo drugega kot vpogled v drugo veselje. Sklene, da je bil projekt prekratek, da bi izvajalkam in izvajalcem uspelo odgovoriti na številna odprta vprašanja in dileme, a da so »v marsičem šele orali ledino, razmajali temelje, ozavestili strokovno javnost o tematiki nasilja v družini«.

Duška Knežević Hočevar, Jana Šimenc